26.1.2023

Ympäristöministeriö
Erityisasiantuntija Ilona Latsa
Hallitussihteeri Jenni Korhonen-Pereira Coutinho

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle,

HE 308/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Tiilikkajärven kansallispuiston laajentamisesta

Ympäristöministeriö täydentää tällä vastineella ympäristövaliokunnalle 19.1.2023 pidettyyn kuulemiseen toimitetussa muistiossa sekä valiokunnalle 23.1.2023 toimitetussa kirjallisessa vastauksessa kuulemisessa esitettyihin kysymyksiin lausuttua tarpeellisilta osin sekä ottaen huomioon valtiokunnalle toimitetuissa asiantuntijalausunnoissa lausuttu.

1. Jatkuvan kasvatuksen havaintoalue

Maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallituksen Metsätalous Oy ja Suomen Metsäkeskus nostavat asiantuntijalausunnoissaan esille Rautavaaran jatkuvan kasvatuksen havaintoalueen merkitystä eteläisimpänä kolmesta perustetusta havaintoalueesta sekä esitetyn kansallispuiston laajennuksen toteutumisen vaikutuksia tutkimukselle. Lausuntojen mukaan kansallispuiston laajennusesitys leikkaisi havaintoalueen pinta-alaa ja metsienkäsittelyn lohkoja niin, että havaintoalue ei jatkuisi nykymuodossaan, jossa selvitetään maisematason vaikutuksia käsittelylohkoittain, eikä myöskään vastaisi kahta muuta perustettua havaintoaluetta. Metsähallituksen näkemyksen mukaan laajennus pienentäisi havaintoaluetta niin, että se jouduttaisin lopettamaan. Maa- ja metsätalousministeriön mukaan havaintoalueen siirrossa menetettäisiin tehty työ ja aikaa muutama vuosi, eikä tällä hetkellä ole tiedossa korvaavaa yhtä laajaa aluetta. Metsähallitus on lausuntonsa mukaan panostanut kumppaneidensa kanssa havaintoalueen tutkimustoiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen useita satojatuhansia euroja.

Ympäristöministeriön vastaus:

Ympäristöministeriö toteaa, että hallituksen esityksen mukaisen kansallispuiston laajentamisen jälkeen 5000 hehtaarin havaintoalueesta jäisi edelleen tutkimuskäyttöön noin 3700 hehtaarin laajuinen kokonaisuus, jolla myös laajoja alueita vaativaa maisematason tutkimusta olisi mahdollista alueen metsienkäsittelylohkoja uudelleen järjestellen jatkaa. Jos havaintoalueen säilyttämistä ja tutkimuksen jatkamista kansallispuistorajauksen ulkopuolelle jäävällä noin 3700 hehtaarin laajuisella havaintoalueella ei kuitenkaan katsottaisi perustelluksi, jatkuvan kasvatuksen havaintoaluetta voisi olla mahdollista laajentaa kansallispuiston laajennusesitykseen sisältyvän 1300 hehtaarin sijasta havaintoalueen pohjois- ja itäreunoilla sijaitseville valtion metsätalousmaille ja säilyttää näin yhtenäinen, 5000 hehtaarin laajuinen havaintoalue.

Koko havaintoalueen lakkauttamisen tai siirtämisen sijaan nykyisen havaintoalueen rajauksen muuttaminen säilyttäisi havaintoalueen nykyisellä sijainnillaan samalla kasvillisuusvyöhykkeellä sekä mahdollistaisi kansallispuiston laajennusalueen ulkopuolelle perustettujen koealojen säilyttämisen. Havaintoalue säilyisi kokonaispinta-alaltaan sekä seitsemän käsittelyvyöhykkeen osalta laajana, joten alueella olisi mahdollista seurata maiseman kehitystä pitkällä aikavälillä sekä saavuttaa muut havaintoalueelle asetetut tavoitteet.

Kuten ympäristöministeriön ympäristövaliokunnalle 23.1.2023 toimitetussa vastauksessa on todettu, tutkimusta ja mittauksia on ehditty tehdä alueella alle neljän vuoden ajan, eikä kansallispuiston laajentaminen johtaisi pitkien aikasarjojen menettämiseen. Ympäristöministeriö katsoo, että kansallispuistoa laajentamalla sekä mahdollisesti havaintoalueen rajausta muuttamalla olisi mahdollista saavuttaa sekä kansallispuiston laajennuksen luonnonsuojelulliset ja virkistyskäytölliset että havaintoalueen tutkimukselliset tavoitteet.

2. Esitykseen sisältyvien metsätalousmaiden luonnonsuojelullinen arvo

Maa- ja metsätalousministeriö ja Metsähallituksen Metsätalous Oy katsovat lausunnoissaan, että esitetty kansallispuiston laajennus käsitellylle metsätalousmaalle lisäisi monimuotoisuutta nykyiseen nähden vähän. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että esityksessä arvotetaan 50-100 vuoden aikavälillä realisoituvat luontohyödyt korkeammiksi kuin alueesta 0-30 vuoden aikavälillä saatavat tutkimus- ja talouskäytöstä tulevat hyödyt. Maa- ja metsätalousministeriö ei lausunnossaan pidä suojelun kohdentamista karuihin, käsiteltyihin ja nuoriin luontotyyppeihin kustannustehokkaana ja tuo esille valmisteilla olevan kansallisen luonnonmonimuotoisuusstrategian 2035, jossa suojelualueiden perustamisen tärkeimmän perusteen todetaan olevan luonnon monimuotoisuudeltaan arvokkaimpien ekosysteemien säilyttäminen ja parantaminen. Maa- ja metsätalousministeriön mukaan pinta-alaan perustuva suojelu ei vastaa tarpeeseen suojella sellaisia metsäisiä elinympäristöjä, joilla voitaisiin turvata monimuotoisuutta ja estää luontokatoa strategiasta riippuen vuoteen 2030 tai 2035 mennessä.

Ympäristöministeriön vastaus:

Kansallisessa luonnonmonimuotoisuusstrategiassa todetaan, että suojellun metsämaan pinta-alaa tulee merkittävästi nostaa. Strategiassa todetaan edelleen, että erityisesti Etelä- ja Keski-Suomen metsien suojelualueverkosto on niin puutteellinen, että suojelua tulee laajentaa myös muihin kuin vanhojen ja luonnontilaisten metsien kriteerit täyttäville kohteille. Vaikka suojelun kohdennuksessa nostetaan esiin erityisesti lajistoltaan ja luontotyypeiltään monipuoliset kohteet, pyritään sillä vaikuttamaan myös ekologiseen kytkeytyvyyteen ja vähentämään elinympäristöjen pirstoutumista. Lisäsuojelun kohdentaminen olemassa olevien luonnonsuojelualueiden laajennuksiin parantaa myös aiemmin suojellun alueen tilaa lisäämällä sen eheyttä, vähentämällä hakkuiden tai muun maankäytön aiheuttamia reunavaikutuksia ja parantamalla lajiston leviämismahdollisuuksia.

Ympäristöministeriö toteaa lisäksi, että kansallispuistot perustetaan lailla luonteeltaan pysyviksi luonnonsuojelualueiksi, joilla turvataan luonnon monimuotoisuutta ja alueiden luonnontilaisuutta pitkällä, vuosikymmenten ja -satojen aikavälillä. Tiilikkajärven kansallispuisto ja kymmenen muuta vuonna 1982 perustettua kansallispuistoa ovat 40-vuotiaita ja vuonna 1956 perustetut seitsemän kansallispuistoa lähestyvät 70 vuoden ikää. Myös näillä alueilla kansallispuistojen perustamishetkellä luonnontilaisuus on osittain aikaisemman metsätalouskäytön tai soiden ojituksen vuoksi heikentynyt. Suojelun pitkä aikajänne on mahdollistanut alueiden perustamishetken luontoarvojen säilyttämisen sekä alueiden kehittymisen vuosikymmenten aikana ja aktiivisten ennallistamistoimien myötä luonnontilaisemmiksi. Erityisesti metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden vanhojen metsien kehittyminen edellyttää suojelulta pitkää aikajännettä.

3. Laajennusesityksen rajaus

Metsähallitus toteaa lausunnossaan, että sen metsätalousliiketoiminnan näkökulmasta laajennuksen rajausta olisi syytä muuttaa Metsähallituksen aiemman lausunnon mukaisesti. Metsähallituksen mukaan

muutosesityksen rajauksella havaintoalueen maisematason tarkastelut ovat edelleen mahdollisia ja kaikki kestokoealat säilyvät. Kansallispuisto laajenisi Pumpulikirkolta Ylä-Keiritty järven rannoille ja Metsä-Kartanon nuorisokeskukselle saakka sekä edelleen Haravalehdon suojelualueelle sisältäen keskeiseltä osin Metsä-Kartanoa ympäröivät retkeilypolut.

Pohjois-Savon ELY-keskus esittää lausunnossaan, että Natura-alueet sisällytetään kokonaisuudessaan kansallispuiston rajaukseen mukaan ja suojellut yksityismaan alueet tulee liittää kansallispuistoon niiden siirtyessä valtiolle. Rautavaaran kunta esittää lausunnossaan Tornator Oyj:ltä joulukuussa 2022 valtion omistukseen siirtyneen aluekokonaisuuden sisällyttämistä lakiesitykseen niin, että koko suunniteltu Master Planin mukainen laajennus toteutuisi kahden erillisen vaiheen sijasta yhdellä kertaa. Lisäksi kunta esittää Metsäkartanon kaavoitetun alueen rajaamista laajennusalueen ulkopuolelle ja toivoo Haravalehtoon leveämpää maayhteyttä. Suomen luonnonsuojeluliitto esittää valtion neuvottelevan Tornator Oyj:n omistuksessa olevien Ylä-Keyritty -järven etelä- ja itäpuolisten alueiden hankkimisesta valtiolle ja liittämisestä kansallispuistoon.

Ympäristöministeriön vastaus:

Metsähallituksen aiemman lausunnon mukaisessa rajausesityksessä kansallispuiston laajennus supistuisi noin 736 hehtaarilla eli noin 30 % hallituksen esityksen mukaisesta rajausesityksestä. Metsähallituksen muutosesityksessä uutta pinta-alaa saatettaisiin suojelun piiriin nykyisen noin 1298 hehtaarin sijaan vain 485 hehtaaria. Metsähallituksen rajausesityksen mukainen kansallispuiston laajennus heikentäisi huomattavasti lakiesityksen luonnonsuojelullista merkittävyyttä ja siten kansallispuiston laajentamisen keskeisimmän tavoitteen saavuttamista.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, osia Natura-alueista on jätetty esitetyn laajennusalueen ulkopuolelle erityisesti paikallisten metsästysseurojen toiminnan jatkumiseksi. Hallituksen esityksen mukaisesta aluerajauksesta on löydetty paikallinen sopu kunnan ja alueen metsästystahojen välillä. Nuorisokeskus Metsäkartanon alue sekä maayhteyttä Haravalehtoon kaventava Metsäkylän kaava on rajattu laajennusesityksestä pois lausuntokierroksella saadun lausuntopalautteen pohjalta. Kyseisten alueiden rajaaminen kansallispuiston ulkopuolelle mahdollistaisi niiden kehittämisen jatkossa. Ylä-Keyritty -järven etelä- ja itäpuolisia alueita tarkasteltiin Master Planin ohjausryhmässä suunnitelman laadinnan aikana, mutta kyseiset alueet rajattiin pois kunnan esityksestä.

Ympäristöministeriö suhtautuu myönteisesti Rautavaaran kunnan esitykseen liittää kansallispuistoon nyt käsiteltävänä olevalla esityksellä myös Tornator Oyj:ltä valtion omistukseen siirtynyt noin 1327 hehtaarin laajuinen Löytynsuon aluekokonaisuus. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, Rautavaaran kunnan laatiman Master Planin mukainen kansallispuiston laajennus oli tarkoitus toteuttaa kahdessa erillisessä vaiheessa, koska Löytynsuon noin 1330 hehtaarin laajuinen alue oli hallituksen esitystä annettaessa vielä Tornator Oyj:n omistuksessa. Kyseinen alue on hallituksen esityksen antamisen jälkeen siirtynyt valtion omistukseen, eikä alueen liittämiselle kansallispuistoon nyt käsiteltävänä olevalla lakiesityksellä ole juridista estettä. Aluekokonaisuus on huomioitu myös hallituksen esityksen vaikutusten arvioinnissa.

Ympäristöministeriö esittää lakiesityksen 1 §:ää sekä lakiehdotuksen liitteenä olevaa karttaa muutettavaksi siten, että kansallispuiston laajennuksen rajaus sisältää myös Löytynsuon noin 1327 hehtaarin valtion omistukseen siirtyneen aluekokonaisuuden. Ympäristöministeriön muutosesityksen mukaiset lakiehdotuksen suomen- ja ruotsinkieliset liitekartat ovat tämän vastineen liitteenä (liitteet 1 ja 2).

1 § Kansallispuiston rajaus

Eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi annetulla lailla (674/1981) perustettuun Tiilikkajärven kansallispuistoon liitetään noin ***3768*** ~~*2441*~~ *hehtaaria valtion omistamia alueita Rautavaaran kunnassa.*
Liitettävät alueet on merkitty liitteessä olevaan karttaan.

4. Metsästys

Rautavaaran kunta ja Metsähallituksen Eräpalvelut esittävät lausunnoissaan harkittavaksi, että hirvieläinten metsästysmahdollisuudet säilytettäisiin Tiilikkajärven kansallispuistossa alueilla, jotka eivät ole retkeilyn kannalta avainasemassa. Metsästäjäliitto katsoo lausunnossaan, että metsästys tulee Tiilikkajärven kansallispuistossa sallia, koska se ei liiton näkemyksen mukaan vaaranna suojeltavan alueen perustamistarkoitusta eli pääasiassa luontotyyppien suojelua ja koska metsästys sijoittuu ajankohdallisesti siten, että se ei haittaa muuta virkistyskäyttöä. Metsästäjäliiton mielestä metsästyksen jatkuminen on välttämätöntä muun muassa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja runsastuessaan mahdollista vahinkoa tuottavien lajien hallinnan näkökulmasta. Metsästäjäliitto esitti vaihtoehdoksi alueelle kunnan tai Metsähallituksen perustamaa retkeily- ja eräaluetta ja toi esille metsästysmatkojen taloudellisen merkityksen kunnalle.

Ympäristöministeriön vastaus:

Ympäristöministeriö viittaa metsästyksen osalta valiokunnalle 23.1.2023 toimittamaansa kirjalliseen vastaukseen. Kuten siinä on todettu, ehdotus kansallispuiston laajentamiseksi on laadittu siten, että kansallispuiston ulkopuolella Rautavaaran kunnassa säilyvät laajat hirven- ja pienriistan metsästysmahdollisuudet valtion mailla ja paikallisten metsästysseurojen toimintamahdollisuudet. Siten kunnan taloudelle merkittäviä metsästysmatkoja voisi edelleen tehdä kunnan alueelle kansallispuiston laajentamisesta huolimatta.

Retkeily- ja eräaluetta koskevan esityksen osalta ympäristöministeriö toteaa, että yksi kansallispuiston laajentamisesityksen tärkeimmistä tavoitteista on luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen. Esimerkiksi ulkoilulain (606/1973) nojalla perustettavilla valtion retkeilyalueilla metsätalouden harjoittaminen on mahdollista, mikä ei ole linjassa esityksen luonnonsuojelullisten tavoitteiden kanssa. Alueelle perustettava retkeily- ja eräalue ei siten ole kansallispuiston laajentamiselle varteenotettava vaihtoehto. Lisäksi kansallispuisto on ollut kansallisesti ja kansainvälisesti valtion retkeilyalueita tunnetumpi ja matkailun kannalta vetovoimaisempi brändi. Kansallispuistoiksi perustettujen entisen valtion retkeilyalueiden, kuten Hossan kansallispuiston, käyntimäärät ovat kansallispuiston perustamisen jälkeen selvästi nousseet. Retkeilyalue ei siten todennäköisesti lisäisi luontomatkailua kuntaan tavoitellulla tavalla.

Metsähallitus tuo lausunnossaan esille, että laajennusosalla sijaitsee metsästysseuran tukikohta Tuomaanlammen rannalla ja Ylimmäinen-Apulainen lampeen on kalastusvuokrasopimus. Molemmat vuokrasopimukset on mahdollista säilyttää kansallispuiston laajentamisesta huolimatta.

5. Esityksen vaikutusten arviointi

Suomen Metsäkeskus pitää asiantuntijalausunnossaan esityksen vaikutusten arviointia alueen kokonaiskestävän metsätalouden ja ilmastonmuutoksen merkityksestä suppeana ja toivoo, että esityksessä

huomioidaan laajennuksen vaikutukset koko alueen hiilinieluun ja mahdolliset metsätuhoihin liittyvät riskit. Suomen Metsäkeskus esittää, että laajennuksen kokonaisvaikutukset metsätalouteen selvitetään kattavasti maanomistajien, elinkeinojen, virkistyskäytön, ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen näkökulmasta. Laajennusta suunniteltaessa on myös huomioitava laajennuksen kokonaistaloudelliset vaikutukset ja alueelle jo aiemmin suunnatut resurssit. Lisäksi Suomen Metsäkeskus tuo esille, että se odottaa saavansa lausuntopyynnöt metsäklusteria koskettavista hankkeista, ja että laajentaminen voi vaikuttaa alueen kaavoitukseen, jolloin metsäkeskus tulee osallistaa kaavaprosessiin.

Ympäristöministeriön vastaus:

Ympäristöministeriö toteaa, että esityksessä kansallispuistoon liitettävän metsätalousmaan pinta-ala on noin 1300 hehtaaria ja vuosittainen hakkuumäärä alueelta on Metsähallituksen mukaan noin 3200 m^3. Metsätalousmaan pinta-ala sekä hakkuumäärä muodostavat niin marginaalisen osan Suomen metsätalouden ja maankäyttösektorin kokonaisuudesta, että laajennuksen kokonaisvaikutus Suomen metsätalouteen, luonnonvarojen käyttöön tai maankäyttösektorin hiilinieluun ja ilmastonmuutokseen on käytännössä merkityksetön. Laajennuksen vaikutuksia alueen virkistyskäyttöön on puolestaan selvennetty kattavasti hallituksen esityksessä. Lisäksi kansallispuistoon liitetään vain valtion omistuksessa olevia maita, eikä laajennus vaikuta yksityisomistuksessa olevien alueiden käyttöön. Sellaisessa tilanteessa, jossa suojelualueelta leviäisi metsätuhoja yksityisomistuksessa oleville maille, valtiolla olisi asiassa vahingonkorvausvastuu sen mukaisesti, mitä lain metsätuhojen torjunnasta (1087/2013) 21 §:ssä säädetään.

Alueiden mahdollinen tuleva kaavoitus sekä Suomen metsäkeskuksen osallistaminen siihen on tästä lakiesityksestä erillinen prosessi.

6. Alueen palvelurakenteet ja moottorikelkkareitistö

Pohjois-Savon ELY-keskus katsoo lausunnossaan, että virkistyskäytön ohjaukseen tulee kiinnittää erityistä huomioita ja varmistaa riittävä palveluvarustus alueella ja että palveluvarustuksen parantamiseen tulee osoittaa riittävä rahoitus. Lisäksi kasvavan henkilöautoliikenteen ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi laajennuksen toteutuessa on ELY-keskuksen mukaan luotava edellytyksiä kestäville liikkumispalveluille. Rautavaaran kunta ja Metsähallitus katsovat lausunnoissaan, että moottorikelkkareitistön olemassaolo ja kehittäminen tulee turvata myös osana kansallispuistoa. Lisäksi Nuorisokeskus Metsäkartano voisi toimia kansallispuiston opastuskeskuksena.

Ympäristöministeriön vastaus:

Kansallispuiston laajentamisen jälkeen Metsähallituksen Luontopalvelut vastaisi kansallispuiston palveluvarustuksen kehittämisestä. Hallituksen esityksessä kansallispuiston perustamisen kustannukseksi on arvioitu yhteensä noin 600 000 euroa. Noin 400 000 euroa on arvioitu tarvittavan muun muassa uusien reittien suunnitteluun ja toteutukseen, opastuksen päivittämiseen sekä esimerkiksi parkkipaikkojen kunnostamiseen. Kustannukset katettaisiin valtion talousarvion momentilta 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät vahvistetun talousarvion mukaisten määrärahojen puitteissa. Kansallispuiston saavutettavuus kestävällä tavalla on puolestaan käsiteltävänä olevaa lakiesitystä laajemmassa kunnallisessa ja maakunnallisessa maankäytön suunnittelussa ratkaistava kysymys.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, olemassa olevat moottorikelkkareitit on mahdollista säilyttää kansallispuistossa rauhoitussäännösten estämättä. Ympäristöministeriö ei myöskään näe estettä Metsäkartanon toimimiselle kansallispuiston opastuskeskuksena. Kansallispuiston opastuskeskus, tarkempi

reittien ja palvelurakenteiden suunnittelu sekä moottorikelkkareitistön kysymykset tulevat tarkasteltaviksi kansallispuiston laajentamisen jälkeen päivitettävän hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä.

LIITTEET

Liite 1

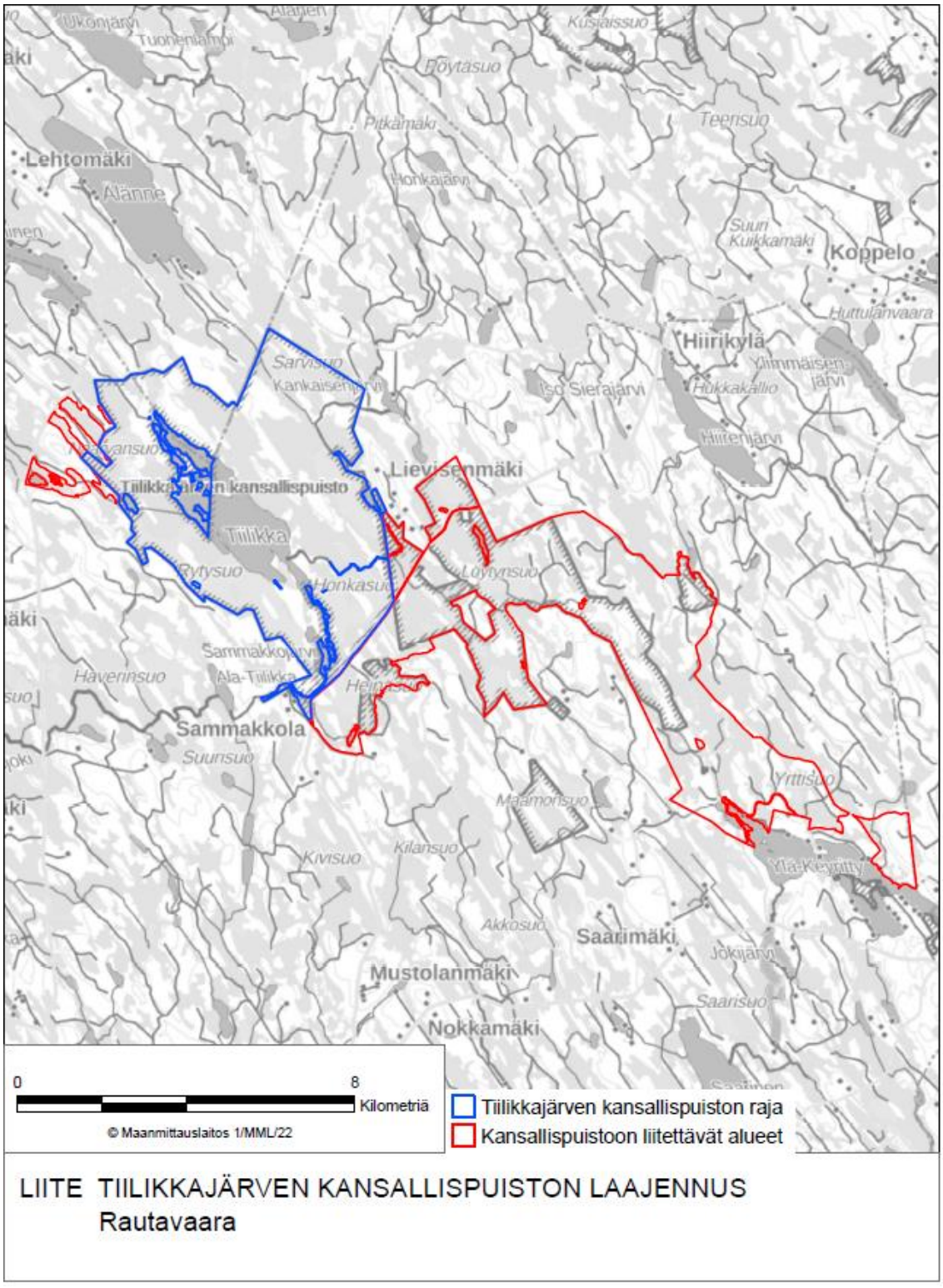

LIITE TIILIKKAJÄRVEN KANSALLISPUISTON LAAJENNUS
Rautavaara

Liite 2

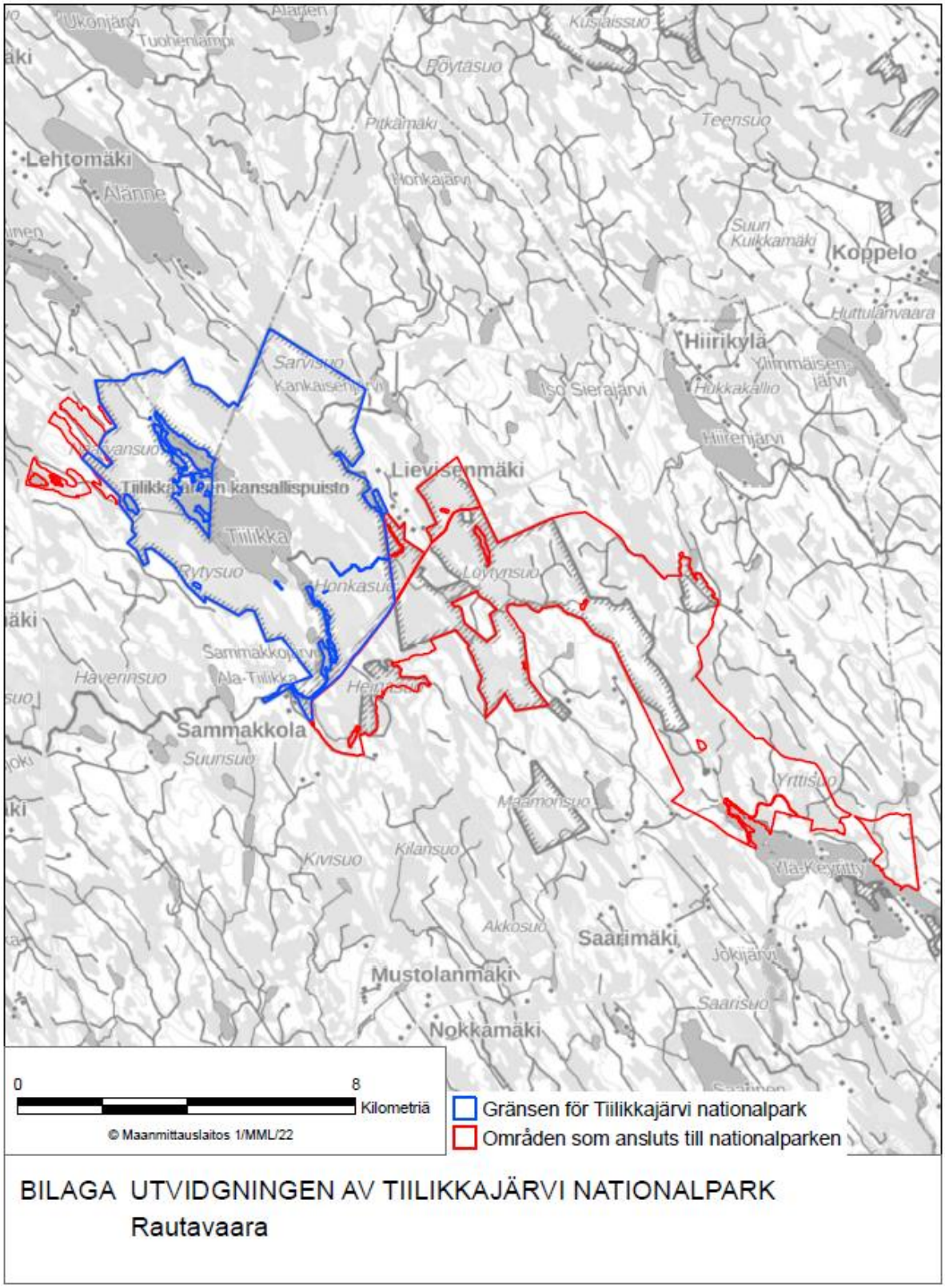

BILAGA UTVIDGNINGEN AV TIILIKKAJÄRVI NATIONALPARK
Rautavaara